

princip jeho vynálezu. Představuje též tisky z Gutenbergovy officíny, které byly či jsou uchovány na našem území, a všimá si nejstarších zpráv o inkunábulech u nás (zmínka Pavla Žídka v jeho *Knize dvacatera umění*). V závěru kapitoly pojednává o rozšíření knihtisku v evropských zemích, přičemž zakládání tiskáren vysvětluje v souvislostech s politickými událostmi. Stranou neponechává význam a dosah vynálezu knihtisku na produkci knih a knižní kulturu vůbec ani nástin, jak byl „černobílý technický produkt“ vnímán soudobými čtenáři či kupci (jako nedokonalý a málo reprezentativní, přičemž byl stále svěřován do péče knihvazačů a rubrikátorů).

V kapitole *Plzeň, pramáti české typografie* se Boldan věnuje především historickým událostem okolo roku 1468, tedy roku údajného vytištění nejstarší české inkunábule, a jejich dopadem na město Plzeň. V následujícím oddílu *Sedm tisků nejstarší české tiskárny* představuje nejstarší plzeňské tisky. V dalších třech kapitolách se autor nejvíce přiblížil tématu vyjádřenému v titulu publikace. Oddíl *Dlouhý boj o prvenství* (a dvě kapitoly následující) líčí v chronologickém sledu spor o pravost letopočtu 1468 na posledním listu inkunábule Kroniky trojanské, do nějž vstoupili Karel Rafael Ungar nebo Josef Dobrovský na straně skeptiků, na straně obhájců pak Josef Jungmann, Václav Hanka či Zdeněk Tobolka. V podkapitole *Co prozradily literky* poté Boldan seznamuje čtenáře s výsledky detailních analýz (srovnání rukopisu s prvotiskem, analýza literek, iniciál), kterými „víru v rok 1468“ ve druhé polovině 20. století zásadně podkopala Emma Urbánková (odhalivši přitom pravděpodobně i další manipulaci s historickými fakty, jíž se dopustil V. Hanka). Autor poukazuje i na skutečnost, jak těžko se závěry plynoucí ze zjištění Urbánkové prosazovaly – to dokládá popisem dění okolo pražské výstavy k 500 letům českého knihtisku v roce 1968 či poukazem na snahu bránit pravost roku 1468 pravoslavem Kneidlem v sedmdesátých letech 20. století (v době konání „další“ výstavy k půltisíci let knihtisku na našem území) či Milanem Kopeckým v letech osmdesátých. Oddíl *Co prozradily filigrány* pak přináší zjištění, která pomohla nejen zpřesnit dataci nejstarších plzeňských tisků pomocí analýzy vodoznaků a potvrdila závěry Urbánkové, ale navíc odhalila, že jsou tyto tisky ještě mladší, než ona sama předpokládala.

Oddíl *Profil Tiskaře Arnoštových statut* seznamuje se dvěma etapami činnosti plzeňské tiskárny, historickými fakty odůvodňuje přechod od vydávání textů pro potřeby církve k potenciálně komerčně úspěšným titulům – k adaptacím

etablovaných děl známých a populárních už ve starších rukopisech, mezi nimi i ke Kronice trojanské. Uvedena jsou nejen základní fakta o české redakci tohoto díla, ale rovněž o předloze Guidona z Columny a jejím rozšíření jinde v Evropě. Zajímavá je jistě informace polemizující s tradovanými závěry především literárních historiků, že (přinejmenším v počátku) nemusel být dominantním čtenářem české tištěné verze měšťan, ale skupinu odběratelů inkunábule tvořila nemalou měrou i šlechta.

Závěrečná kapitola *Epilog. Ti až druzí* stručně představuje i další lokality, v nichž na konci 15. a v počátku 16. věku fungovaly, třeba jen krátký čas, tiskařské dílny – Vimperk, Brno, Praha a Kutná Hora – a stručně uvádí osudy tiskařů s charakteristikou jejich produkce. Poslední odstavec seznamuje čtenáře s dosud nejnověji objevenými tisky prvních českých tiskařů, přičemž publikaci uzavírá otázka, zda budoucnost přece jen nepřinese objev dalšího díla neznámého plzeňského impresora, s jehož pomocí by bylo možné vyřešit některou ze zbývajících záhad z úsvitu knihtisku na našem území.

Publikaci lze doporučit historikům, filologům, ale rovněž uchazečům o knihovědná studia. Nejedná se rozsahem ani obsahem o dílo přinášející zásadní nebo zcela nové vědecké poznatky, má spíše povahu kompendia, nicméně čtivou formou a pomocí vhodného obrazového ilustračního materiálu může dobře posloužit jako shrnující studie či jako propedeutická příručka v rámci uvedených oborů.

ŠTĚPÁN ŠIMEK

Jiří KEJŘ, *Žil jsem ve středověku*,
Academia, Praha 2012
(= Edice Paměť sv. 43)

266 s., ISBN 978-80-200-2046-8

Návraty ke středověku bývají různé. V přítomné době mezi nimi převládají rozličně obskurní fantasy knihy a filmy, jež zplošťují středověk úměrně očekáváním konzumentů. Útlá knížka vzpomínek Jiřího Kejře nabízí jinou formu návratu v podobě precizní odborné práce spojené se zaujetím a – kdyby se toto slovo tak nevymykalo autorovu naturelu a vědeckému stylu – s vášní pro středověk. Kejř nepatří k historikům, kteří by halasně vystupovali na veřejnost s různými demytizacemi, jeho odborné dílo je neokázalé. Možná i proto se tematicky rozprostírá do neobyčejně širé a přínosy zůstávají trvalé. Jen

málokdo se může pochlubit tím, že by jeho studie publikované v padesátých letech byly stále respektovanou součástí odborného diskurzu, byly užívány a citovány. Narazí na ně přitom každý, kdo se zabývá středověkem, ať již problematikou měst, kanonického práva a vůbec právních otázek středověku, husitstvím či českým knížectvím ve 12. století.

Kejřovy vzpomínky se od jeho vědeckých studií v základním ladění neliší. Strážlivé a kultivované vyprávění rovnoměrně postihuje autorův život od dětství v bubenečském pivovaru až k přítomnosti a závěrečným úvahám. Slovy autora, „jde jen o skutečný příběh klidného historika a právníka, který se cele věnoval středověkým dějinám, který ve skutečnosti zažíval napínavé chvíle při studiu pramenů, napětí při otevření každého rukopisu a při očekávání, co v něm zjistí, nebo potěšení z doteku pergamentu při studiu listiny nebo starého kodexu“. Možná ani není nutné dodávat víc. Čtenáře potěší jazyk knihy, přesné, věcné a přitom elegantní vyjádření popisovaných skutečností, schopnost postihnout to podstatné. Vyprávění se drží vytyčené linie odborné práce a veřejného (ve smyslu vědeckého) působení, privátní momenty autor zmiňuje jen pro dokreslení celku svého života a respektuje soukromí druhých. Jediný výraznější „neodborný“ prvek v textu představuje vedle rodiny Kejřovo celoživotní zaujetí hudbou a jeho působení v Českém pěveckém sboru, s nímž zažil i poněkud anekdotické natáčení hudby pro film Vstanou noví bojovníci.

Medievisté a historikové dějepisceví samozřejmě se zájmem nalistují pasáže, od nichž si slibují bližší osvětlení poměrů v akademických institucích mezi léty 1948–1989 a vztahů mezi hlavními aktéry oboru. Kejř nejprve pracoval ve Vaněčkově Kabinetu dějin práva při Akademii věd (později přeměněném na ústav), v roce 1973 nalezl místo v Komisi pro soupis rukopisů působící v rámci Archivu ČSAV, vedle toho také přednášel na obnovené právnické fakultě v Brně. Jeho hodnocení se vyhýbá ostrým a černobílým soudům, je vedeno snahou o porozumění a posuzování činů v kontextu doby, aniž by ale sklouzávalo k morálnímu relativismu. Ilustrativní pro Kejřův přístup jsou stručné pasáže věnované polemice nad Grausovými Dějinami venkovského lidu, již vyvolal recenzí sepsanou s Vladimírem Procházkou – Grausovy odpovědi na kritiky přesáhly „svou hrubou formou všechny do té doby vyslovené polemiky“. Více se ale Kejř Grausovým působením v padesátých letech nezabývá a konstatuje, že po emigraci „vytvořil velká a úctyhodná díla“. Podobně shovívavý je

též k Václavu Vaněčkovi, který poskytl ve „svém“ ústavu útočiště řadě talentovaných vědců včetně samotného autora, avšak ani u něj nezakrývá stíny jeho poválečného působení, kdy „vždy vystupoval jako uvědomělý straník“. Některé vzpomínky jsou lehce humorné, např. u zrodu Kejřovy minuciózní studie o počátcích města Krnova stála snaha jeho tehdejšího ředitele a poslance Národního shromáždění V. Knappa zalíbit se „hodným lidem“ z Krnova, jejichž obvod reprezentoval. Vzhledem ke Kejřovu mezinárodnímu renomé se na stránkách knihy potkáme také s řadou významných postav evropské historické vědy 20. století a s řadou mezinárodních projektů, jichž se aktivně účastnil.

Kejřovy vzpomínky by svým takřka bezvýhradným zaměřením na odbornou činnost mohly představovat zachycení *vitae intellectualis*, života ve službách vědy a intelektuálního rozvoje. V tomto směru ale přinášejí zklamání. Stejně jako styl knihy i autorův odborný vývoj plyne nevzrušivě, v kontinuu volby nových témat, volby nezřídka ovlivněné vnějšími dobovými okolnostmi, a jejich řešení. Autor nabízí v závěru, v němž se kriticky dotýká některých neblahých rysů přítomné vědy (např. zahlcení jubilejními sborníky, jež se chystají i nevýznamným postavám oboru) či přesně konstatuje, že pro historika starších dějin je přechod k moderním dějinám nepoměrně snazší než obráceně, též osobnější pohled do své dílny. Nepřekvapivě se v něm staví skepticky k teoriím a vyzdvihuje stavbu historického poznání od jednotlivých pečlivě ověřených detailů, na jejichž základě se teprve lze pokoušet o opatrné zobecňování. Jak toto zobecnění provést, však již autor neuvádí – logicky, neboť právě zde již zaujímají nezastupitelné místo ony odmítané teorie. Kejřovy metodické zásady vycházejí z precizního (právně)historického pozitivistického školení, které má v historické práci stále své místo, avšak nelze zůstat jen u něj. Setkáváme se tu nejspíše s obvyklou formou obrany proti ideologickým snahám o manipulaci historie, sama erudice k tomu ale bez názorové a morální integrity, o které stránky anotované práce vypovídají snad jasně, nestačí.

TOMÁŠ BOROVSKÝ